

Dzięki uprzejmości Pana Włodzimierza Smardza, lekarza weterynarii, pracującego w Powiatowym Inspektoracie Weterynarii w Kępnie, który przesłał nam tekst i wykonane przez siebie zdjęcia, możemy zaprezentować garść informacji o historii kępińskich wodociągów i wieży ciśnień.

Wieża w Kępnie

Narastające od końca XIX w. problemy z zaopatrzeniem mieszkańców Kępna w wodę zdołowały magistrat do podjęcia na początku sierpnia 1900 r. uchwały o budowie centralnego wodociągu dla miasta. Po negocjacjach z kilkoma firmami z Niemiec, w kwietniu 1903 r. zgromadzenie radnych Kępna uchwaliło powierzenie przeprowadzenia prac wstępnych firmie D. Grovego z Berlina. Szybko dały one pomyślne rezultaty, bowiem okazało się, że zlokalizowana warstwa wodonośna wykazuje dużą wydajność. W 1904 r., rozpoczęto poszukiwanie wykonawców szczegółowego projektu opracowanego przez firmę D. Grovego. Swoje oferty złożyli m.in. firma Carla Frankego z Bremy oraz inżynier cywilny Reinhold Mestel z Wrocławia. Ten ostatni przyjechał nawet do Kępna i wygłosił referat na temat budowy wodociągu dla miasta.

Działający we Wrocławiu Mestel znany był z realizacji wodociągowych na Dolnym Śląsku. W połowie czerwca 1904 r. władze samorządowe podpisały umowę z Mestelem na realizację inwestycji, której całkowity koszt opiewał na 172 358,53 marek. Mestel skorygował projekt D. Grovego. Projektując wieżę wpisaną w kompleks ujęcia wody, wrocławski inżynier przewidział znaczenie tego obiektu dla panoramy i krajobrazu kulturowego Kępna. Oddany do eksploatacji w 1905 r. zakład wodociągowy miał ujęcie wody rozwiązane w postaci dwóch studni rurowych o głębokości 35 m, z których wodę zasysały pompy tłokowe z napędem gazowym. Pojedynczy zestaw pomp mógł tłoczyć do sieci 25 m³ wody na godzinę. Cały reżim technologiczny, z wyjątkiem ujęcia wody, został skoncentrowany w zwartym kompleksie zakładu wodociągowego. Składał się on z budynku mieszkalno-administracyjnego kierownika,

stacji pomp, stacji gazogeneratorów i stacji filtrów oraz wpisanej w cały zespół architektoniczny dominującej wieży wodnej. Ta ostatnia oprócz funkcji wieży ciśnień pełniła także rolę odżelaziacza.

Architektura obiektów zespołu miała bogatą oprawę, nawiązującą do okresu *gotyku*, z reminiscencjami stylu *romańskiego*, nawet *baroku*. Detale w postaci opracowań snycerskich stolarki okiennej stylizowano z kolei w duchu modnej *secesji*. Cały kompleks zaprojektowano w konwencji *rohbau*, charakteryzującej się elewacjami z licowymi ceglami, ale wzbogacono go jednocześnie licznymi fragmentami konstrukcji faszynowej, której wzorców ikonograficznych można doszukiwać się w średniowiecznym budownictwie mieszkalnym północnych Niemiec. W Kępnie należy jednak chyba pokusić się o interpretację takich rozwiązań architektonicznych bardziej w duchu regionalnym, *tzw. heimatstilu*, który robił prawdziwą furorę na Śląsku na przełomie XIX i XX w. Zresztą Mestel mógł wzorować się na jednej z najlepszych tego typu realizacji wodociągowych na Śląsku - stacji pomp wody gruntowej "Świątyni" we Wrocławiu, utrzymanej w analogicznej stylistyce, jak wodociąg w Kępnie.

Kępińska wieża ma wysokość 42,5 m i w swej głowicy mieściła zbiornik wodny (200 m³), stalowy, nitowany typu Intze o dnie wklęsłym. Na uwagę zasługuje przede wszystkim rozwiązana w nietypowy sposób bryła budowli, co zostało zdeterminowane usytuowaniem w cokole odżelaziacza wody. Mestel nadał partii cokołowej masywną formę, opartą na rzucie ortogonalnym, o znacznie większych rozmiarach od rzutu trzonu wieży. Nad halą odżelaziacza wykonano strop, co uniemożliwiało dostęp do trzonu i głowicy wieży przez dolną partię budowli. W związku z tym autor zaprojektował

wejście do trzonu wieży poprzez zewnętrzną klatkę schodową, usytuowaną w niewielkiej wieżyczce połączonej z cokołem i trzonem wieży (schody żelazne spiralne). Jest to rozwiązanie oryginalne, w Wielkopolsce znane jedynie z wieży ciśnień dla Swarzędza (1905 r.).

Interesująca bryła głowicy opracowana została na planie wielokąta foremnego i przekryta wielopołaciowym dachem z umieszczoną centralnie latarnią wentylacyjną. Cokół wieży w narożach został diagonalnie oszkarpowany i ma dekoracyjne okrągłe okna witrażowe, co nadało mu malowniczy charakter. Do

elewacji wschodniej przylega smukła wieżyczka z klatką schodową. Trzon wieży ozdobiono wąskimi okienkami odcinkowymi z okulusami w postaci blend, dodatkowo rozmieszczono rytmicznie żelbetonowe filary, stanowiące oparcie dla nadwieszenia głowicy z kopułą. Eksploatowany od 1905 r. kompleks zakładu wodociągowego przy ul. Wrocławskiej został wyłączony z ruchu w 1995 r. Wodociągi Kępińskie dokonały kompleksowej renowacji wieży wodnej i jej adaptacji na wieżę widokową. Likwidacji uległ wówczas odżelaziacz, wycięto również znaczną część zbiornika wodnego, pozostawiając jedynie jego czaszę, wprowadzono także nową komunikację pionową w trzonie wieży. Efekt tych prac został doceniony przez Generalnego Konserwatora Zabytków w Warszawie.

W 2007 r. właściciel zabytku - Wodociągi Kępińskie Sp. z o. o. - uzyskał jedną z 14 w skali kraju i jedyną w Wielkopolsce nagrodę w konkursie "Zabytek zadbane" (za przeprowadzenie z wielką starannością w latach 2002-2005 prac remontowo-konserwatorskich oraz adaptację obiektu na wieżę widokową). Zdopingowane nagrodą, Wodociągi Kępińskie przeprowadziły w 2007 r. kompleksową wymianę pokrycia dachowego nad budynkami, tworzącymi zespół zakładu. Jest szansa, że jeden z najcenniejszych zespołów wodociągowych Wielkopolski odzyska w ciągu kilku lat swoją dawną świetność.

Poniżej raz jeszcze wieża w całej swojej krasie.

Wszystkie fotografie: W. Smardz

Strona internetowa Wodociągów Kępińskich:

http://wodociagi.kepno.pl/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=5&Itemid=8